

ВПЛИВ ЦЕРКВИ ТА ДУХОВЕНСТВА НА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ

Піциль О. С., к.філос.н.

Постановка проблеми. Мораль як сутнісна основа духовності, являє собою систему принципів та норм людської поведінки, які проявляються у стосунках між людьми та соціальними групами. Саме таке моральне відношення й стало стрижнем, основою духовності, ідеального світу особистості. Що стосується феномену духовних

цінностей, то вони, насамперед, виступають як ідеальний вияв людської психіки, через призму соціального буття взагалі, що мають переважно особистісні ознаки. Духовність як процес реалізується особистістю чи соціальною групою у різних видах діяльності, що відбувається на ідеальних засадах.

Виклад основного матеріалу. Проблема духовності як феномену людської психіки у людинознавстві відома досить давно. Але історично склалося так, що починаючи з Середньовіччя, нею займалася виключно Церква, а сама проблема духовності розумілась як складова частина лише релігійної свідомості, яка пов'язана з наявністю вищих сил, Божеством, Богом.

На нашу думку, духовність є складною багатогалузевою системою до якої належить внутрішній суб'єктивний світ людини, її важливі життєві інтереси, ідеали, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків тощо.

У сучасному філософському словнику зазначається, що в поняття духовності вкладається смисл про духовну, інтелектуальну природу внутрішньої, моральної сутності людини котра протиставляється її фізичній, тілесній сутності. Існує два розуміння духовності – релігійно-філософське і світсько-матеріалістичне трактування. «В світсько-матеріалістичному тлумаченні, духовність розуміють як потяг людини до вершин культури і вдосконалення своїх творчих здібностей. Про духовність кажуть, як про добровільний вибір індивідом важливих суспільних цінностей та ідеалів і підпорядкуванні свого життя їх вимогам» [1, с.226].

Таким чином, вектор духовно-морального життя особистості ґрунтується не тільки у сфері міжлюдських взаємин, але й у практичній реалізації моральних принципів, надання їм гуманності й духовності.

Піднесення моральних і духовних основ може відбутися тоді, коли людина пізнає свою суть і свої потреби вважає Іона Копистенський. Тільки пізнаючи саму себе, людина починає розуміти, що є водночас тілесна і духовна суть і він радить обрати духовну суть, розум, безсмертя духу.

Проблема духовного розвитку особистості є вічною проблемою. Скільки існує людина, стільки вона намагається вдосконалити свій внутрішній світ. Особливу роль у цьому відіграють релігії і, зокрема, християнство як релігія особистості. Вона має великий вплив на духовну культуру людства, формування загальнолюдських моральних цінностей, внаслідок чого підвищується рівень духовного буття людини.

Відзначимо, що релігія взагалі є своєрідним відображенням однієї або ж у сукупності духовних потреб, які з необхідністю постають перед індивідом чи людською спільнотою. Релігія, як явище людської духовності своїм корінням входить у передісторію людської цивілізації, вона глибоко пов'язана з кардинальними проблемами сенсу людського життя та існування, розуміння світу тощо. Християнський богослов Лютер писав, що релігія є материнське лоно, із котрого вийшло все духовне життя людства: вся вища культура людського роду є дочкою релігії [2, с.28].

Видатний педагог К.Д.Ушинський зазначав, що ми не маємо права в освіті та вихованні віддаляти народ від його історії, в якій віра була силою, яка творила слов'янські душі. Це свідчення того, яке важливе місце займає релігія у духовному формуванні особистості. Безперечно, зводити духовність тільки до релігійних вірувань, моральності чи творчих здібностей є справою некоректною.

На нашу думку, духовність, духовне виховання включає в себе різні виховні впливи – моральне, культурне, естетичне, етичне виховання, виховання національної та індивідуальної свідомості тощо. Як зазначав М.Бердяєв – «Людина є соціальна істота. Це безперечно. Але людина є також і духовною істотою, бо вона належить двом світам. І пізнати справжнє добро людина може лише як істота духовна» [3, с.185].

Вважається, що зміст духовного виховання знаходить своє втілення значною мірою через призму духовно-релігійних вчень, в основі яких лежать одні й ті ж істини. Ці істини є тим підґрунтям, яке допомагає людині через очищення досягнути внутрішнього

самовдосконалення, збагачення її духовного світу. Таким чином, релігійні почуття, пов'язані з усім духовним світом людини і релігія як соціальний феномен у людському бутті, у формуванні духовності відіграє вагомішу роль, ніж інші чинники.

З'ясовуючи міру, ступінь, результат впливу релігії на суспільство, формування духовності людини, її життєві потреби, потрібно враховувати історичні обставини, існуючі традиції, ступінь розвитку цивілізації, соціального прогресу. Як наголошує папа римський Іван Павло II у своїй енцикліці («Господа животворящего», 1986 рік), що сучасна цивілізація зумовлює катастрофічні явища, людина віддає перевагу матеріальному, а духовно-моральним цінностям відводить другорядну, підпорядковуючу роль. Але в нинішніх умовах релігія і Церква здатні відігравати провідну і визначальну роль у духовному відродженні людської спільноти, її моральному розвитку. Безперечно, ми не можемо повністю погодитися з міркуваннями папи, що лише тільки Церква спроможна формувати високодуховну і моральну особистість. Як ми наголошували раніше, в цьому процесі задіяні багато чинників.

На початку ХХ ст. в формуванні морально-духовних цінностей суспільства належить провідним діячам православної та греко-католицької церков. Серед них: Іван Огієнко, Андрій Шептицький, Василь Липківський, Йосиф Сліпий та ін.

Всебічне дослідження життя релігійних діячів, вивчення їх богословських праць є надзвичайно важливим. Оскільки вся їх діяльність була одним із основних чинників соціально-політичного життя українського суспільства. Релігійні діячі, священники були найбільш освіченою частиною суспільства, вони мали великий авторитет і займали високі щаблі в політичній структурі суспільства, впливали на національну свідомість, формували морально-духовні цінності особистості.

Митрополит Іларіон (І.Огієнко) наголошував: «Народ, у якого більшість – віруюча, є народ завжди працездатний, культурний, сильний. Такий народ завжди державний. Без віри немає життя, без віри немає науки, віра світ перемагає, безвір'я приносить руїну» [4, 5].

Якщо провести деякий аналіз соціальних процесів, що мали місце в ХХ столітті в Україні, то ми побачимо, що дві революції, війна, розруха, а особливо дехристиянізація за роки існування радянської влади справили негативний вплив на соціум, в якому колись процвітала віра, призвели до падіння духовності особистості, нехтування загальнолюдських цінностей. Радянська влада намагалася змінити духовний світ людини, сконструювати новий тип особистості і, великою мірою, це їй вдалося. Оскільки сьогодні ми спостерігаємо розквіт духовного плебейства, занепад моралі, розгул злочинності, насильство, моральну дезорієнтацію значної частини суспільства.

Сьогодні науковці, освітяни, Церква, громадськість країни намагаються створити якісь універсальні схеми, методи за допомогою яких можна здійснити радикальний прорив у формуванні духовності, моралі, гуманізації суспільства.

Висновки. Церква, релігійна громада як осередок людського духу, де культивуються ідеї милосердя, співчуття, любові до ближнього та інші суспільно-важливі моральні виміри, прагне впливати на віруючих людей різного віку, особливо молодь, виховувати необхідні духовні якості, формувати прагнення до моральних і соціальних ідеалів. Але щоб справді Церква змогла стати істинним суспільним поведирем, бути ідеальним взірцем для пастви, саме духовенство повинно досягти високого професійного рівня, мати належну не тільки теологічну, а й культурну, педагогічну, етичну та естетичну освіту, відзначитися особистою духовністю. Тільки тоді діяльність духовенства і Церкви в цілому стане вагомим фактором у формуванні духовності як особистості, так і широкого соціального загалу.

Використані джерела інформації

1. Современный философский словарь. – М.: 1998.
2. Православие. День за днем. – К.:1996.
3. Бердяев Н.А. Царство духа и царство Кесаря. – М.: 1995.
4. Митрополит Іларіон. Віра. – 1944. – Холм Свята Данилова Гора. – С.5.